

Analyse van beleidsinstrumenten en bevoegdheden in het overgangsgebied van binnenwateren naar zee: drie studiegebieden in Vlaanderen



TREASURE



INSPIRE

Innovative Solutions for Plastic Free European Rivers



SOS
ZEROPOL

2030

VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE

ADVIESVRAAG

Deze nota heeft als doel de grens tussen zee en binnenwateren te verduidelijken voor drie Belgische studiegebieden: het Schelde-estuarium, het IJzer-estuarium, en het watersysteem te Oostende. Deze watersystemen vormen een overgang tussen zee en binnenwateren, en een correcte interpretatie van het marien gebied is van belang bij onder meer het interpreteren van milieudoelen en de ambities beschreven in enkele belangrijke beleidsinstrumenten (bv. inzake milieuvervuiling).

Dit werd eveneens door dhr. Gert Verreet ([Departement EWI](#)) onder de aandacht gebracht tijdens het [PLUXIN-project](#). De uitwerking van de nota kadert binnen verschillende lopende projecten zoals de PLASTFLOW-tender (in opdracht van OVAM binnen het kader van het Smartlife project), het [Interreg-project TREASURE](#) en de [Horizon Europe-projecten INSPIRE](#) en [SOS Zeropol2030](#).

Datum: 30/08/2024

DOI: <https://dx.doi.org/10.48470/84>

Te citeren als:

De Buyser S.; Devriese L.I.; Lonneville B.; Verleye T.J.; Pirlet H. (2024). Analyse van beleidsinstrumenten en bevoegdheden in het overgangsgebied van binnenwateren naar zee: drie studiegebieden in Vlaanderen. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. 28 pp. <https://dx.doi.org/10.48470/84>

Bron cover foto: Britt Lonneville & Lennert Schepers (VLIZ)

Auteurs: Silke De Buyser, Lisa Devriese, Britt Lonneville, Thomas Verleye, Hans Pirlet. Vlaams Instituut van de Zee (VLIZ)

Contactpersoon: lisa.devriese@vliz.be

Met dank aan Lennert Schepers (VLIZ), Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), De Westkustpolder en Vlaamse Yachthaven Nieuwpoort.

Inhoudsopgave

| | |
|---|----|
| Samenvatting | 4 |
| 1. Introductie..... | 5 |
| 2. Het marien gebied..... | 10 |
| 2.1 Hoe wordt het marien gebied gedefinieerd? | 10 |
| 2.1.1 De juridische basis: Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS,1982) | 10 |
| 2.1.2 Globale verdragen | 11 |
| 2.1.3 Regionale zeeconventies | 11 |
| 2.1.4 Europese wetgeving | 12 |
| 2.1.5 Federaal beleid | 12 |
| 2.1.6 Vlaams beleid | 13 |
| 2.1.7 Overzicht van de verschillen in werkingsgebied van bovenstaande beleidsinstrumenten | 13 |
| 2.2 De basislijn en de zoetwatergrens voor de drie studiegebieden | 14 |
| 2.2.1 De basislijn..... | 14 |
| 2.2.2 De zoetwatergrens | 14 |
| 3. Bevoegdheden inzake het aquatisch beheer | 17 |
| 3.1 Nationale bevoegdheidsverdeling inzake waterbeheer | 18 |
| 3.2 Bevoegdheden voor de studiegebieden..... | 20 |
| 3.2.1 Het Schelde-estuarium | 20 |
| 3.2.2 Het IJzer-estuarium | 21 |
| 3.2.3 Het watersysteem van Oostende | 22 |
| 3.2.4 Overzicht van de verschillen tussen de studiegebieden | 23 |
| 4. Highlights | 24 |
| Referenties | 25 |
| Bijlage | 27 |
| Annex 1: Bevoegdheidsverdeling waterbeleid België | 27 |
| Annex 2: Originele definities (EN) | 29 |

Samenvatting

Aquatische systemen zoals rivieren en zeeën zijn met elkaar verbonden, waardoor elementen zoals mariene vervuiling, ecosysteemdiensten en koolstofboekhouding zich naadloos kunnen verspreiden van het ene naar het andere systeem. Beheersmatig worden echter vaak kunstmatige scheidingslijnen getrokken om een gebiedsgericht beleid te kunnen uitwerken, milieudoelen te stellen en (beheers)maatregelen uit te voeren. In de wetgeving en het beleid met betrekking tot mariene vervuiling wordt deze intrinsieke verbondenheid erkend en worden maatregelen of milieudoelen gesteld van de bron tot aan de zee. Echter, de gebruikte termen zoals 'naar zee' of 'in het marien milieu' zijn niet geheel eenduidig. Voor de interpretatie en evaluatie van beleidsmaatregelen en milieudoelen is dus een heldere en ondubbelzinnige afbakening van het mariene gebied nodig, meer specifiek van de grens tussen zee en binnenwateren. In deze nota wordt deze begrenzing specifiek onder de loep genomen voor drie Belgische studiegebieden: het Schelde-estuarium, het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende. Dit zijn belangrijke overgangsgebieden tussen 'de zee' en de binnenwateren. Daarnaast wordt er ook dieper ingegaan op de verdeling van bevoegdheden binnen deze (dynamische) watersystemen, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de specifieke grenzen die bepalen waar en door wie deze bevoegdheden kunnen worden uitgeoefend.

In een vervolgdeel op deze nota (gepland eind 2024) zullen de inzichten uit deze nota gebruikt worden om de milieudoelen en ambities te interpreteren en de mogelijke impact van bestuurlijke en geografische grenzen op het milieubeleid in kaart te brengen met de focus op mariene vervuiling.

Highlights:

- Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS) voorziet in een juridisch kader voor het beheer en de verdeling van maritieme rechten en verantwoordelijkheden tussen landen. Wereldwijd stelt UNCLOS de juridisch bindende maritieme grenzen vast, waarbij onder andere de grens tussen zee en binnenwateren bepaald wordt door middel van de basislijn¹.
- Het OSPAR-Verdrag en de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben een werkingsgebied dat voorbij de basislijn reikt. Dit betekent dat de grens van het OSPAR-Verdrag, dat gericht is op de bescherming van de zee, verder landinwaarts ligt dan de basislijn. Omgekeerd strekt de KRW, die zich richt op de bescherming van binnenwateren, zich zeewaarts uit voorbij de basislijn. Op deze manier capteren beide beleidsinstrumenten de land-zee processen beter.
- Het OSPAR-Verdrag erkent de zoetwatergrens als landwaartse grens (tussen zee en binnenwateren) voor het marien gebied, dit in tegenstelling tot de andere beleidsinstrumenten die de basislijn aannemen (cf. UNCLOS). Het OSPAR-Verdrag start vanuit een ruimer marien gebied waarbij ook het estuarium wordt meegenomen.
- De zoetwatergrens, en daarmee de landwaartse afbakening van het werkingsgebied van het OSPAR-Verdrag, is vaak niet duidelijk vastgelegd. Voor het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende werd deze grens gesitueerd via de typering in de Vlaamse stroomgebiedbeheerplannen, namelijk bij het sluiscomplex Ganzepoot en het Sluisencomplex Sas-Slijkens
- De beheersmatige overgang van federale naar Vlaamse bevoegdheden gebeurt ter hoogte van de basislijn (cf. UNCLOS). Een aantal activiteiten, zoals visserij, kustverdediging en haventoeegang, vormen hierop een uitzondering.
- De zoetwatergrens heeft geen invloed op de ruimtelijke uitwerking van de bevoegdheden.

¹ De basislijn: de grens tussen de interne wateren en de territoriale zee, i.e. de laagwaterlijn.

1. Introductie

Het afbakenen van duidelijke en eenduidige mariene grenzen speelt een cruciale rol in de verdeling van rechten en de toewijzing van verantwoordelijkheden. Goed gedefinieerde mariene grenzen zijn essentieel voor een effectief beheer en bestuur. Onduidelijke grenzen daarentegen kunnen de effectiviteit van het beleid ondermijnen en vormen een bron van conflicten (Sutherland 2005). Door de onderlinge verbondenheid van watersystemen zijn deze grenzen echter vaak moeilijker vast te stellen (Liquete, Somma, and Maes 2011; Østhagen 2020). Daarnaast zijn veel mariene aspecten, zoals vervuiling, ecosysteemdiensten of koolstofboekhouding, niet gebonden aan deze bestuurlijke grenzen (López-Hoffman et al. 2010; Dauwe et al. 2023; Devriese et al. 2023). Hun grensoverschrijdend karakter bemoeilijkt in veel gevallen de implementatie van maatregelen of het beoordelen van de milieutoestand (Langlet 2018).

Vervuiling in het bijzonder, kan zich over enorme afstanden verspreiden, tot ver van de oorspronkelijke bron (Devriese et al. 2023). Hierbij worden niet alleen landsgrenzen overschreden, maar ook de grenzen tussen land en zee. Rivieren en estuaria worden vaak beschouwd als de belangrijkste bronnen van mariene vervuiling (Pinheiro et al. 2021). Ondanks dat ook hier beheersmatig vaak een kunstmatige scheidingslijn wordt vastgelegd tussen de zee en binnenwateren (Reuter, Juhn, and Grantham 2016), erkennen vervuiling-gerelateerde beleidsinstrumenten deze verbondenheid en worden maatregelen geïmplementeerd van bron naar zee (Kleverlaan and Reichelt-Brushett 2023). Hierbij worden de maatregelen en milieudoelen zodanig geformuleerd dat ze doorgaans wel één van de volgende termen bevatten: 'naar zee', 'in zee', 'naar het marien milieu', 'in het marien milieu', etc. (Devriese et al. 2023; OVAM 2016). Om de impact van beleidsmaatregelen of de voortgang naar het behalen van milieudoelen te evalueren is een duidelijke en eenduidige begrenzing nodig van het desbetreffende mariene werkingsgebied.

In het eerste deel van deze nota wordt de begrenzing van het marien gebied onder de loep genomen. De ruimtelijke afbakening van het marien werkingsgebied, zoals vastgelegd in diverse beleidsinstrumenten wordt onderzocht en vergeleken, hierbij ligt de aandacht vooral op de grens tussen zee en binnenwateren. Het belangrijkste beleid relevant voor de bescherming van het Belgische deel van de Noordzee (zowel op globaal, Europees, nationaal als Vlaams niveau) wordt hiertoe onder de loep genomen. Daarbij wordt specifiek gekeken naar beleid dat een beschrijving van het 'marien gebied' bevat. Verder bouwend op basis van informatie uit het [Compendium voor Kust en Zee](#) worden de definities van de werkingsgebieden van de beleidsinstrumenten naast elkaar gelegd, om de onderlinge verschillen te verduidelijken (bv. Plancke et al. 2023). In deze nota wordt gefocust op drie studiegebieden, die een overgang vormen tussen zee en binnenwateren. Naast het in kaart brengen van het mariene werkingsgebied van verschillende beleidsinstrumenten, wordt ook de verdeling van bevoegdheden binnen deze (dynamische) watersystemen besproken, inclusief de exacte grenzen waarbinnen deze bevoegdheden gelden.

In een tweede deel, dat volgt op deze nota, zal worden ingegaan op hoe de werkingsgrenzen van de verschillende beleidsinstrumenten en bevoegdheden de uitvoering van het vervuiliingsbeleid beïnvloeden. Dit aan de hand van de gegevens en inzichten verzameld in deze nota.

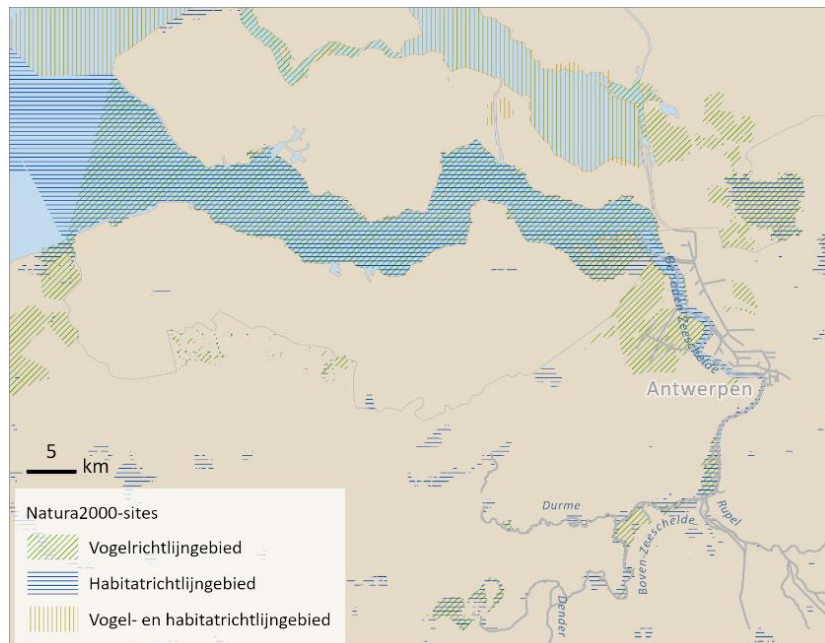
Deze nota bevat de volgende hoofdstukken:

- **Hoofdstuk 1 - Introductie:** schetst het hoofddoel voor het opstellen van deze nota, evenals een introductie tot de drie studiegebieden.
- **Hoofdstuk 2 - Het marien gebied:** omvat de verschillende definities van het marien werkingsgebied op basis van enkele belangrijke beleidsinstrumenten met betrekking tot de bescherming van het marien milieu.
- **Hoofdstuk 3 - Bevoegdheden:** omvat een overzicht van de bevoegdheden van nationale instanties verantwoordelijk voor de implementatie van het waterbeleid, gevolgd door een toepassing op de specifieke studiegebieden.

Studiegebieden

- **Het Schelde-estuarium**

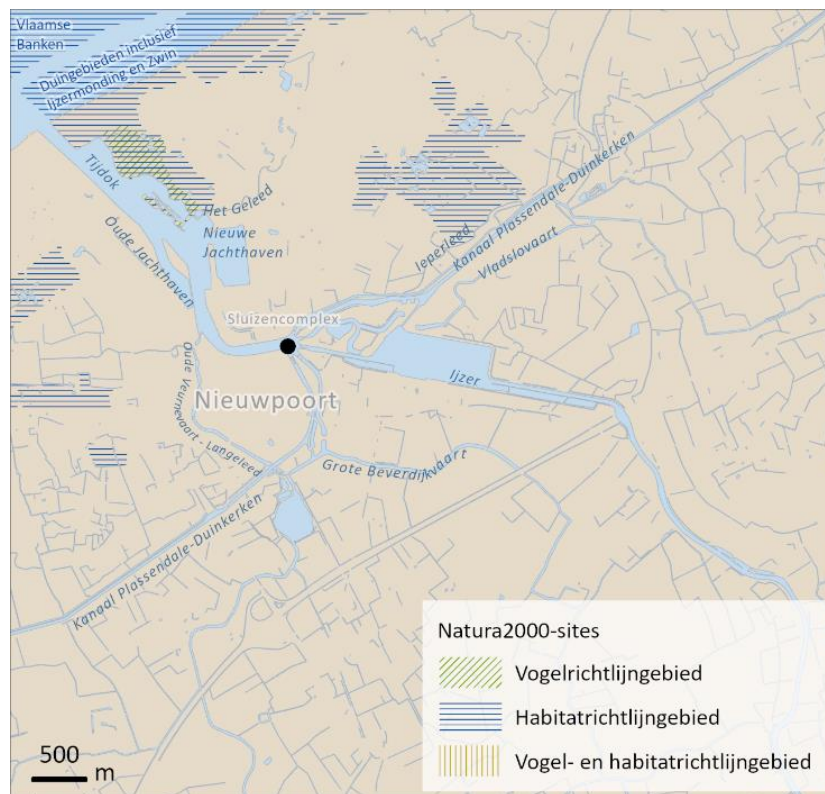
De Zeeschelde en haar getijgebonden zijrivieren (Durme, Rupel met de Zenne, Dijle en Netes), de Westerschelde en het mondingsgebied van de Schelde vormen samen het Schelde-estuarium (figuur 1). De Zeeschelde is het Belgische deel van de Schelde waar de getijden nog merkbaar zijn, van de Belgische-Nederlandse grens tot aan de stuw en het sluizencomplex in Merelbeke. Ook de zijrivieren zijn nog gedeeltelijk onderhevig aan het getij. De exacte ruimtelijke begrenzing van het estuarium wordt gevormd door de waterkerende dijken (Plancke et al., 2023). De Zeeschelde is opgedeeld in de Beneden-Zeeschelde met brak water en de Boven-Zeeschelde met zoet water, waarbij de scheiding ongeveer ter hoogte van Rupelmonde ligt ("Zeeschelde" – www.vleet.be). De Westerschelde is het Nederlandse deel van het Schelde-estuarium en omvat dus het gedeelte tussen de Belgisch-Nederlandse grens en de monding nabij Breskens en Vlissingen ("Westerschelde" – www.vleet.be; "De Schelde" – www.vnsc.eu). Het Schelde-estuarium omvat verschillende jachthavens, met ligplaatsen ter hoogte van Linkeroever, Willemdok en Kempisch Dok (www.jachthavenantwerpen.be). Daarnaast bevinden zich twee Natura 2000-gebieden in het estuarium: het "Schelde- en Durme-estuarium" van de Nederlandse grens tot Gent en het gebied "Beneden-Schelde" (figuur 1) (www.natura2000.vlaanderen.be). In 2023 werd het Nationaal Park Scheldevallei erkent (www.rivierparkscheldevallei.be).



Figuur 1: Een overzicht van het Schelde-estuarium en de aanwezige Natura 2000-gebieden.

- **Het IJzer-estuarium**

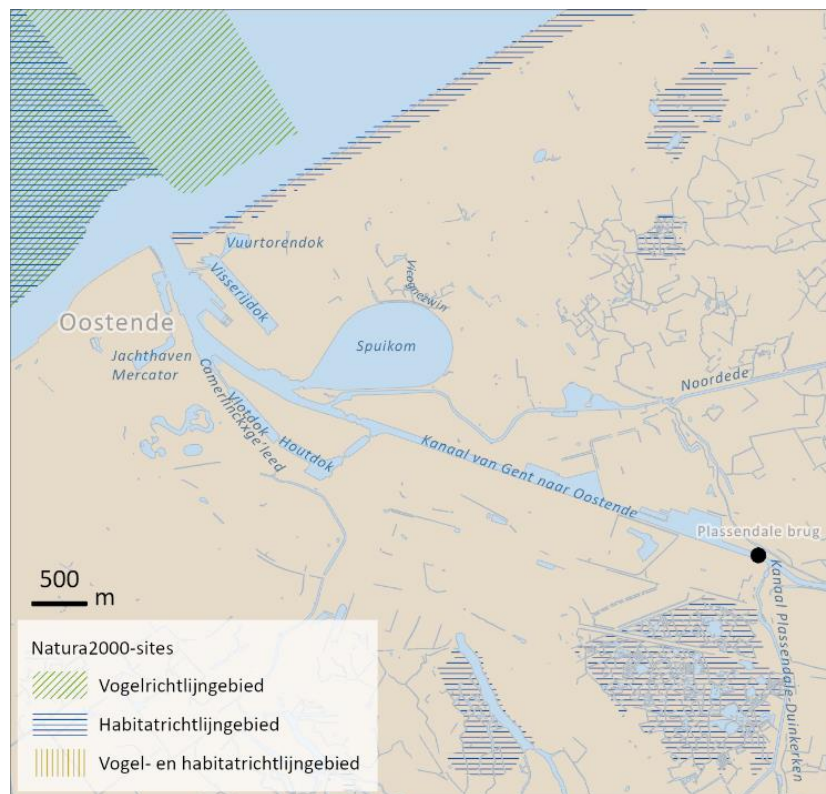
Het IJzer-estuarium, het getijdengebied van de IJzer, strekt zich uit over een lengte van drie kilometer, van de uitmonding in de Noordzee tot aan het sluiscomplex van de Ganzenpoot (Provoost T. 1997). De Ganzenpoot verbindt de Havengeul met zes verschillende waterlopen (www.nieuwpoort.be). In Nieuwpoort zijn er drie jachtclubs gehuisvest: Koninklijke Yacht Club Nieuwpoort (K.Y.C.N.) in de Oude Jachthaven, Vlaamse Yachthaven Nieuwpoort (V.Y.) in de jachtdokken in Portus Novus en de buitenhaven, en Watersportkring van de Luchtmacht in Portus Novus (“Jachthavens aan de Vlaamse Kust” 2018). Het Vlaams Natura 2000-gebied “Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin” (BE2500001) omvat de meeste duingebieden langs onze kust, alsook de IJzermonding (*figuur 2*). Ter hoogte van de monding van de IJzer ligt aan de zeewaartse zijde het marien Natura 2000-gebied “Vlaamse Banken” (www.natura2000.vlaanderen.be).



Figuur 2: Een overzicht van het IJzer-estuarium en de aanwezige Natura 2000-gebieden.

- **Het watersysteem van Oostende**

Het kanaal Gent-Oostende vormt een belangrijke waterweg die de kusthavens van Zeebrugge en Oostende met 'Vlaamse binnenwateren' (bv. Schelde en Leie) verbindt. De Haven Oostende, dat onderdeel is van dit kanaal, strekt zich uit van de havengeul naar de Noordzee tot aan de Plassendale brug (www.portofoostende.be; www.seineschelde.be). Oostende vormt de thuisbasis voor drie jachtclubs: Royal Yacht Club Oostende (R.Y.C.O.) in de Voorhaven, Royal North Sea Yacht Club (R.N.S.Y.C.) in het Montgomerydok en Mercator Marina in de Mercatordokken (*figuur 3*) (“Jachthavens aan de Vlaamse Kust” 2018). De monding van het kanaal bevindt zich in een vogelrichtlijngebied van 144,80 km² dat zich uitstrekt tot de Oostendebank (“activiteiten op zee” - www.health.belgium.be). Daarnaast maken de duinen van Oosteroever deel uit van de Speciale Beschermingszone (SBZ) “Duingebieden inclusief IJzermondung en Zwin” (BE2500001) (www.natura2000.vlaanderen.be).



Figuur 3: Een overzicht van het watersysteem van Oostende en de aanwezige Natura 2000-gebieden.

2. Het marien gebied

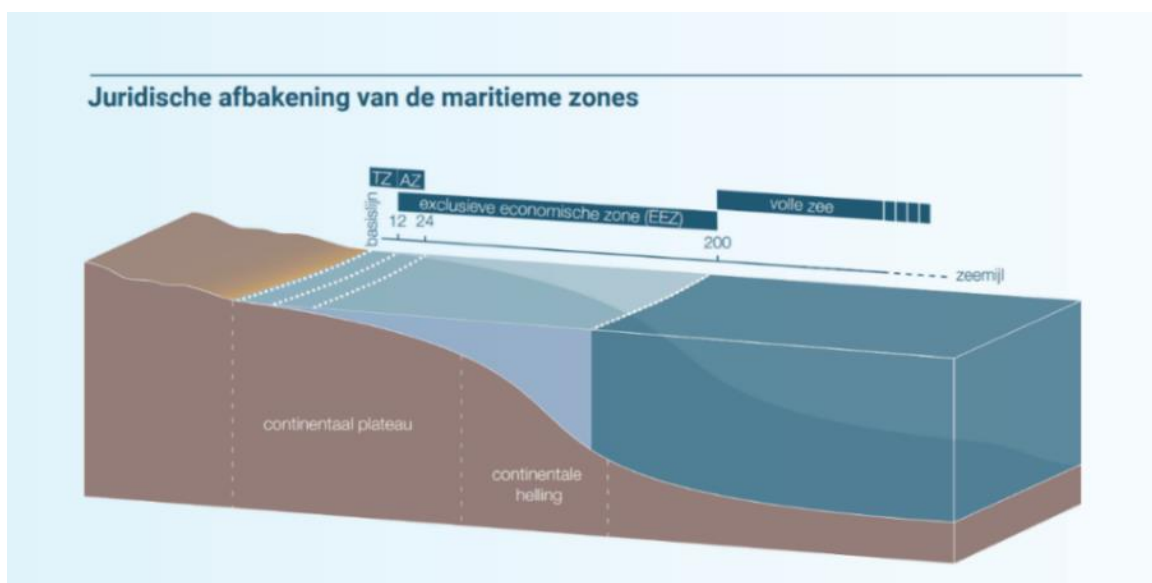
2.1 Hoe wordt het marien gebied gedefinieerd?

Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (hierna UNCLOS) vormt wereldwijd de overkoepelende basis voor de jurisdictie over de mariene gebieden. Daarnaast voorzien tal van beleidsinstrumenten op globaal, Europees en nationaal niveau een instrument-specifieke omschrijving van het geografisch toepassingsgebied, al dan niet aan de hand van een ruimtelijke definitie van wat precies als marien gebied wordt beschouwd. Hierbij ligt de focus in hoofdzaak op instrumenten die als doel stellen het mariene milieu (zoals het Belgische deel van de Noordzee) te beschermen en een beschrijving voorzien van het 'marien gebied', waardoor onderstaande beschrijving geen exhaustieve lijst betreft van instrumenten die op de een of andere wijze melding maken van een ruimtelijke begrenzing.

2.1.1 De juridische basis: Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS,1982)

Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (hierna UNCLOS) definieert juridisch bindende maritieme zones voor de internationale gemeenschap. Sinds 1994 gelden deze definities wereldwijd, op deze manier beschikt elke kuststaat over (figuur 4) ((Somers 2010.; UNCLOS 1982):

- De basislijn: de grens tussen de interne wateren en de territoriale zee;
- Binnenwateren: dit omvat alle water en waterwegen aan de landzijde van de basislijn, inclusief de interne wateren;
- Interne wateren: dit omvat alle wateren van de zeehavens, baaien, golven en riviermondingen, zeewaarts begrenst door de basislijn;
- Een territoriale zee (TZ): deze strekt zich uit tot 12 nautische mijl (nm) (22,2 km) vanaf de basislijn, hier heeft een staat soevereine rechten en jurisdictie;
- Een aansluitende zone (AZ): een strook die grenst aan de zeewaartse grens van de territoriale zee (12 nm (22,2 km)) tot 24 nm (44,4 km), waarin een staat wetten kan blijven handhaven op gebied van douane, belastingen, immigratie en vervuiling;
- Een exclusief economische zone (EEZ): deze zone strekt zich uit vanaf het einde van de territoriale zee tot maximaal 200 nm (370,4 km) vanaf de basislijn. Een kuststaat heeft hier soevereine rechten op het vlak van het exploreren, exploiteren, beschermen en beheren van zowel levende als niet-levende natuurlijke hulpbronnen in de wateren, op de zeebodem en in de ondergrond daarvan. Daarnaast behoudt de kuststaat de verantwoordelijkheid om rekening te houden met de rechten en plichten van andere staten in de EEZ, zoals het recht van doorvaart en de vrijheid van het leggen van kabels en pijpleidingen;



Figuur 4: Juridische afbakening van de maritieme zones zoals beschreven in het Zeerechtverdrag (TZ: territoriale zee, AZ: aansluitende zone) (bron: (Lescrauwaet et al. 2022))

- Een continentaal plat: bestaat uit de zeebodem en ondergrond van de onderzeese gebieden die zich uitstrekken voorbij de territoriale zee tot aan de buitenrand van de continentale rand (of minstens tot 200 nm (370,4 km)) of tot maximaal 350 nm (648,2 km) vanaf de basislijn indien aan de voorwaarden cf. UNCLOS Art. 76 wordt voldaan. In deze zone heeft de kuststaat soevereine rechten met betrekking tot exploratie en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen;
- De volle zee omvat de wateren buiten de EEZ of het gebied buiten de grenzen van het continentaal plat wanneer dat gebied zich uitstrekt voorbij 200 zeemijl. In dit gebied genieten alle staten vrijheid van navigatie, luchtruim, plaatsing van onderzeese kabels en pijpleidingen, constructie van kunstmatige eilanden, visserij en wetenschappelijk onderzoek (Lescrauwaet et al. 2022; UNCLOS 1982).

Het VN-Zeerechtverdrag vormt de juridische basis voor de afbakening van het marien gebied en stelt dat de zee van een staat start vanaf de basislijn, “de normale basislijn vanwaar de breedte van de territoriale zee wordt gemeten is de laagwaterlijn langs de kust, zoals die is aangegeven op officieel door de kuststaat erkende, op grote schaal uitgevoerde zeekaarten” (UNCLOS 1982)ⁱ, waarbij de interne wateren van een staat worden gedefinieerd als “de wateren aan de landzijde van de basislijn van de territoriale zee” (UNCLOS 1982)ⁱⁱ. In wat volgt wordt nagegaan of de verschillende beleidsinstrumenten van deze afbakening afwijken of niet.

2.1.2 Globale verdragen

Het Protocol van het Verdrag van Londen (1996)

Het Verdrag inzake de voorkoming van verontreiniging van de zee ten gevolge van het storten van afval en andere stoffen (Verdrag van Londen 1972) en het Protocol (1996) regelen het storten van afval en andere stoffen op zee. Het protocol vervangt het verdrag in zijn geheel en is van toepassing op het ‘marien gebied’. Dit wordt gedefinieerd als “Zee: alle mariene wateren met uitzondering van de binnenwateren van staten, alsmede de zeebodem en de ondergrond daarvan; opslagplaatsen onder de zeebodem die alleen vanaf het land toegankelijk zijn, vallen hier niet onder.”ⁱⁱⁱ (Protocol van Londen 1996). De binnenwateren worden uitgesloten, de **basislijn** (cf. UNCLOS-definitie) wordt bijgevolg aangenomen als referentiepunt voor de begrenzing van het zeegebied. Het woord ‘basislijn’ of enige verwijzing naar UNCLOS wordt niet genoemd in het Protocol (Protocol van Londen 1996).

2.1.3 Regionale zeeconventies

Het OSPAR-Verdrag (1992)

Het OSPAR-Verdrag (1992) inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan (hierna OSPAR-Verdrag) neemt als werkingsgebied het ‘marien gebied’ aan. Dit wordt gedefinieerd als “De interne wateren en de territoriale zee van de verdragsluitende partijen, de zee buiten en grenzend aan de territoriale zee onder de rechtsmacht van de kuststaat, voor zover erkend door het internationale recht, en de volle zee, met inbegrip van de bodem van al deze wateren”^{iv}. Binnen de voorliggende context worden de interne wateren op volgende wijze gedefinieerd: “de wateren gelegen aan de landzijde van de basislijnen vanwaar de breedte van de territoriale zee wordt gemeten, in het geval van waterlopen zich uitstreckende tot de zoetwatergrens” (de plaats in een waterloop waar bij laagwater en in tijden van geringe afvloeiing van zoet water het zoutgehalte merkbaar stijgt ten gevolge van de aanwezigheid van zeewater).”^v (OSPAR-Verdrag 1992). Bijgevolg rijkt het werkingsgebied van het OSPAR-Verdrag voorbij de basislijn en beschouwt het **de zoetwatergrens als landwaartse begrenzing van het mariene gebied**.

Overige regionale zeeconventies (1992 - 1996)

De overige regionale zeeconventies hanteren dezelfde definiëring als het OSPAR-Verdrag ter bepaling van het ‘marien gebied’. De Conventie inzake de bescherming van het mariene milieu in het Baltische zeegebied (Helsinki-Conventie/HELCOM) beschrijft de **zoetwatergrens** in zijn akkoord (Helsinki-Conventie 1992^{vi}), de Conventie inzake de bescherming van het mariene milieu en de kustgebieden van de Middellandse Zee (Barcelona-Conventie) en de Conventie ter bescherming van het mariene milieu van de Zwarte Zee tegen verontreiniging vanaf het land (hierna Boekarest-Conventie) beschrijven deze uitbreiding in hun protocol (Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources, 1980; Amendments to the Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources, 1996^{vii}; “Protocol on protection of the Black Sea marine environment against pollution from land based sources”, 1992^{viii}).

2.1.4 Europese wetgeving

Kaderrichtlijn Water (2000)

De Kaderrichtlijn Water (KRW, 2000/60/EG) bepaalt het Europees beleidskader voor de bescherming van alle oppervlakte- en grondwaterlichamen. De KRW heeft als doel om tegen 2027 een goede ecologische en chemische staat van het oppervlaktewater te bereiken. Onder het oppervlaktewater vallen *“binnenwateren, met uitzondering van grondwater; overgangswater en kustwateren en, voor zover het de chemische toestand betreft, ook territoriale wateren”*^{xix} (2000/60/EG). Het werkingsgebied van de KRW rijkt hiermee:

- Voor het bekomen van een goede ecologische toestand tot en met de kustwateren, die worden omschreven als *“de oppervlaktewateren, gelegen aan de landzijde van een lijn waarvan elk punt zich op een afstand bevindt van één zeemijl zeewaarts van het dichtstbijzijnde punt van de basislijn vanwaar de breedte van de territoriale wateren wordt gemeten, zo nodig uitgebreid tot de buitengrens van een overgangswater”*^x en als gevolg behaald dienen te worden tot één nautische mijl (nm) voorbij de basislijn (2000/60/EG);
- Voor het bekomen van een goede chemische toestand tot en met de territoriale zee, die zich uitstrekt tot 12 nautische mijl (nm) vanaf de basislijn (UNCLOS 1982).

Daarnaast richt te KRW zich op het bereiken van een goede kwantitatieve en chemische toestand van het grondwater, dat wordt gedefinieerd als *“al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met de bodem of ondergrond staat”*^{xi}(2000/60/EG). Het marien gebied wordt niet als dusdanig door de richtlijn gedefinieerd. Wel wordt voorzien in de ruimtelijke beschrijving van de term ‘binnenwateren’ cf. de UNCLOS-definitie: *“al het stilstaande of stromende water op het landoppervlak en al het grondwater aan de landzijde van de basislijn vanwaar de breedte van de territoriale wateren wordt gemeten”*^{xii} (KRW, 2000/60/EG). Impliciet erkent de KRW met deze definitie ook de begrenzing van het ‘marien gebied’ d.m.v. **de basislijn**. Ondanks het gebruik van dezelfde terminologie bevat de KRW geen directe verwijzingen naar UNCLOS.

Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS) (2008)

De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS, 2008/56/EG) heeft tot doel om een goede milieutoestand van de mariene wateren van de EU te bereiken of te behouden. De oorspronkelijke doelstelling was om dit tegen 2020 te bereiken, echter, sinds het verstrijken van deze termijn blijft de KRMS werkzaam in cycli van zes jaar. Gedurende deze zes jaar zijn de lidstaten telkens verplicht om hun mariene strategieën bij te werken. In 2024 start de derde cyclus. Het werkingsgebied van de KRMS stemt overeen met zijn definiëring van het marien gebied: *“de wateren, de zeebodem en ondergrond daarvan zeewaarts van de basislijn vanwaar de breedte van de territoriale wateren wordt gemeten, en reikend tot de uiterste grens van het gebied waarover een lidstaat jurisdictie heeft en/of uitoefent overeenkomstig het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee, ...”*^{xiii} KRMS, 2008/56/EG). Bijgevolg hanteert de KRMS de definities cf. UNCLOS, waarbij de **basislijn** de landwaartse grens vormt van het marien gebied. De KRMS maakt een rechtstreekse verwijzing naar UNCLOS en stelt dat in deze richtlijn rekening moet worden gehouden met de verplichtingen die voortkomen uit deze overeenkomst voor de Gemeenschap en haar lidstaten.

2.1.5 Federaal beleid

Wet Marien Milieu (2022)

De Wet van 11 december 2022 ter bescherming van het marien milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijke planning in de Belgische zeegebieden (hierna Wet Marien Milieu/MMM-Wet) is een federale wet gericht op het beheer en de bescherming van de Belgische Noordzee. De MMM-Wet voorziet via een uitvoeringsbesluit (KB van 23 juni 2010) onder meer in de nationale doorvertaling van de KRMS en de zeevaartse onderdelen van de KRW. De MMM-Wet geldt voor alle activiteiten die mogelijk invloed hebben op de Belgische zeegebied². Het zeegebied wordt gedefinieerd als volgt: *“de territoriale zee, het continentaal plaat*

² Met uitzondering van militaire activiteiten die dringend of onontbeerlijk zijn voor de bescherming van de openbare orde, de openbare veiligheid of de verdediging van het grondgebied.

en de exclusieve economische zone van België”. Deze definitie beschouwt de **basislijn** als de landwaartse begrenzing cf. UNCLOS. De MMM-Wet verwijst eveneens naar de verplichtingen voortkomend uit UNCLOS.

2.1.6 Vlaams beleid

Het Decreet Integraal Waterbeleid (2003)

Het Decreet Integraal Waterbeleid betreft een nationale implementatie van de landwaartse elementen van de Europese KRW en richt zich op het duurzaam beheer van waterbronnen, de bescherming tegen watervervuiling en het voorkomen van overstromingen. Net zoals de KRW stelt het decreet als doel om een goede ecologische en chemische staat van het oppervlaktewater en een goede chemische en kwantitatieve staat van het grondwater te bekomen. Het decreet is echter enkel van toepassing op de watersystemen gelegen in het Vlaamse Gewest en past bijgevolg de definitie van de KRW voor oppervlaktewater aan als: *“binnenwateren, met uitzondering van grondwater”*. Waar de definitie van oppervlaktewater in de KRW ook de kustwateren omvat en bijgevolg reikt tot in het marien gebied, is dat bij het Decreet Integraal Waterbeleid niet zo. Het decreet neemt enkel de landwaartse elementen van de KRW t.o.v. de basislijn mee. Net zoals de KRW, bevat het Decreet Integraal Waterbeleid geen definitie van het ‘marien gebied’, maar een omschrijving van de ‘binnenwateren’: *“al het permanent of op geregelde tijdstippen stilstaande of stromende water op het landoppervlak, en al het grondwater, aan de landzijde van de basislijn vanaf waar de breedte van de territoriale zee wordt gemeten”*. Bijgevolg wordt ook hier de **basislijn** aangewend voor de scheiding van het marien gebied van de binnenwateren.

2.1.7 Overzicht van de verschillen in werkingsgebied van bovenstaande beleidsinstrumenten

Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS) vormt het overkoepelend juridisch kader voor de afbakening van het marien gebied en legt een eenduidige land-zee grens vast door middel van **de basislijn**. Waar het merendeel van de hierboven besproken beleidsinstrumenten de basislijn volgen voor de afbakening van hun werkingsgebied, zien we dat de OSPAR-Verdrag en de Kaderrichtlijn Water (KRW) dit niet doen. Het OSPAR-Verdrag, gericht op de bescherming van het marien milieu, strekt zich landwaarts verder uit vanaf de basislijn tot aan **de zoetwatergrens**. De KRW, gericht op de bescherming van binnenwateren, rijkt voor bepaalde aspecten 1 tot 12 zeemijl (nm) verder zeewaarts voorbij de basislijn.

In het kader van deze nota, waarin we de eenduidigheid van het begrip ‘naar zee’ onderzoeken, is enkel de landwaartse grens van het mariene gebied in beschouwing te nemen. Binnen de KRW wordt deze grens eveneens bepaald door de basislijn. Het is enkel de OSPAR-Verdrag die hierin afwijkt. Met UNCLOS worden dus twee verschillende grenzen gedefinieerd voor de landwaartse afbakening van het marien gebied, i.e. de basislijn en de zoetwatergrens (Tabel 1).

Tabel 1: Een overzicht van de voor België relevante beleidskaders inzake de landwaartse grens (de grens tussen zee en binnenwateren) van hun werkingsgebied.

| Beleidskader | Landwaartse grens van het marien gebied |
|---|---|
| Gloobaal | |
| <i>UNCLOS</i> | Basislijn |
| <i>Verdrag van Londen</i> | Basislijn |
| Regionale zeeën | |
| <i>OSPAR-Verdrag</i> | Zoetwatergrens |
| Europese Unie | |
| <i>Kaderrichtlijn Water</i> | Basislijn |
| <i>Kaderrichtlijn Mariene Strategie</i> | Basislijn |
| Federaal | |
| <i>Wet Marien Milieu</i> | Basislijn |
| Vlaams | |
| <i>Decreet Integraal Waterbeleid</i> | Basislijn |

2.2 De basislijn en de zoetwatergrens voor de drie studiegebieden

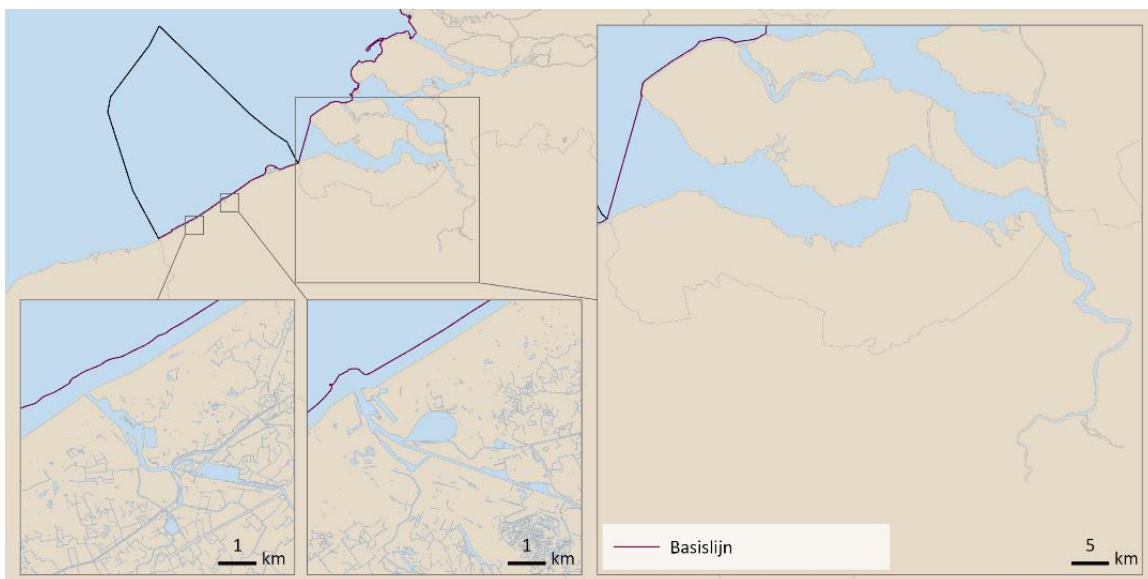
In wat volgt worden beide landwaartse grenzen van het marien gebied verder toegelicht op het niveau van het Belgische deel van de Noordzee, meer specifiek voor de drie studiegebieden: het Schelde-estuarium, het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende.

2.2.1 De basislijn

In UNCLOS wordt de 'normale' basislijn omschreven als *“de lijn vanwaar de breedte van de territoriale zee wordt gemeten, dit is de laagwaterlijn langs de kust, zoals die is aangegeven op officieel door de kuststaat erkende, op grote schaal uitgevoerde zeekaarten”* (UNCLOS 1982). Bij diep ingesneden kustlijnen of een nabijgelegen eilandenreeks wordt er gebruik gemaakt van een 'rechte basislijn'. Deze rechte basislijn wordt getrokken tussen de twee uiterste oeverpunten van een riviermonding bij laagwater. Voor baaien waarvan de natuurlijke toegang bij laag water niet groter is dan 24 nm, geldt hetzelfde principe. Eilanden buiten de dubbele breedte van de territoriale zee krijgen een eigen territoriale zee, liggen ze binnen deze afstand dan kunnen rechte basislijnen worden getrokken. Als ze binnen de territoriale zee vallen, wordt hun laagwaterlijn als normale basislijn gebruikt, wat een uitsprong in de territoriale zee veroorzaakt (Somers 2010; UNCLOS 1982). België heeft geen diep ingesneden kustlijn, waardoor **een normale basislijn geldt over de volledige kust**. Deze loopt gelijk met de laagwaterlijn en uiteinden van de permanente havenwerken welke buiten de laagwaterlijn uitsteken (*“Administratieve eenheden”* - www.vlaanderen.be).

De basislijn ter hoogte van de studiegebieden (*figuur 5*) (*“basislijn”* - www.geopunt.be):

- **Het Schelde-estuarium:** hier geldt de Nederlandse basislijn, een rechte basislijn ter hoogte van de monding van de Schelde in de Noordzee.
- **Het IJzer-estuarium:** de basislijn volgt de laagwaterlijn.
- **Het watersysteem van Oostende:** de basislijn strekt zich uit tot net voorbij de oostelijke en westelijke havendammen.

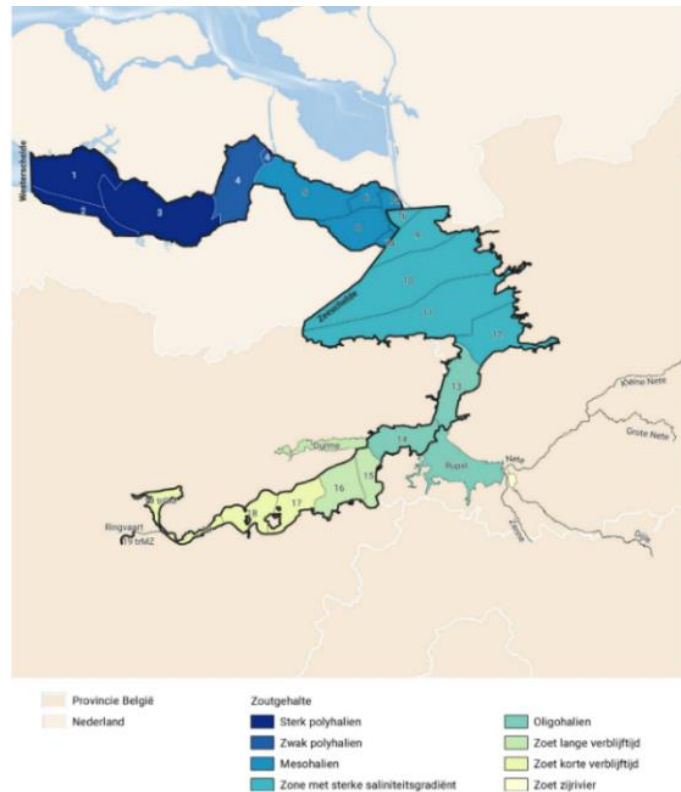


Figuur 4: De basislijn ter hoogte van de drie studiegebieden.

2.2.2 De zoetwatergrens

Het OSPAR-Verdrag duidt de zoetwatergrens aan als de begrenzing van het marien gebied, gedefinieerd als *“de plaats in een waterloop waar bij laagwater en in tijden van geringe afvloeiing van zoet water het zoutgehalte merkbaar stijgt ten gevolge van de aanwezigheid van zeewater”* (OSPAR-Verdrag 1992). Dit komt overeen met het punt dat wordt aangeduid als laatste zoutwaterindringing in een waterloop. Voor het Schelde-estuarium zijn kaarten beschikbaar die de saliniteitsgradaties weergeven (monitoringsprogramma OMES (MONEOS)). Voor het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende kan de zoetwatergrens worden gesitueerd aan de hand

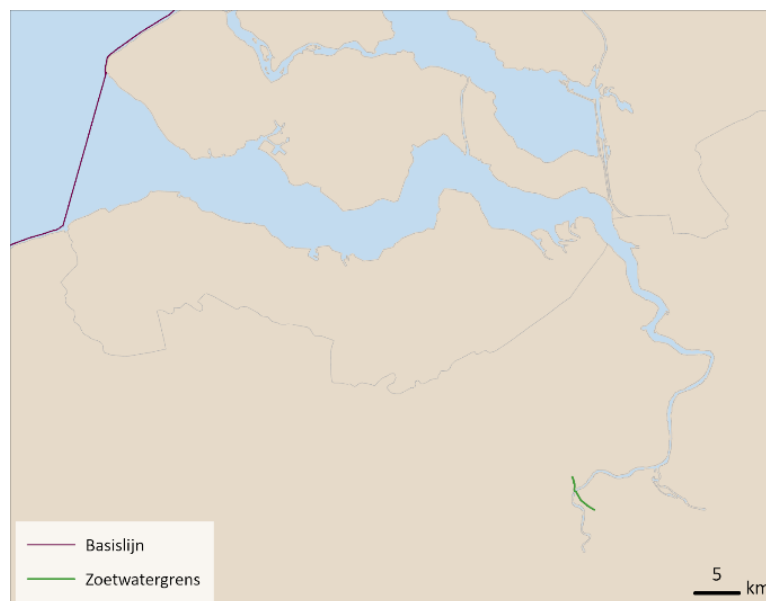
van de Vlaamse stroomgebiedbeheerplannen. In deze plannen zijn verschillende watertypes toegekend aan elk waterlichaam, waarbij de grens tussen het type 'zoet' en het type 'brak' als de formele zoetwatergrens kan worden beschouwd ("Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027" - [integraalwaterbeleid.be](https://www.integraalwaterbeleid.be)).



Figuur 5: Saliniteitszones en OMES-compartimenten van het Schelde-estuarium (bron: compendium kust & zee)

De zoetwatergrens ter hoogte van de studiegebieden:

- **Het Schelde-estuarium:** de grens tussen de oligohaliene (0,5-5 psu) en de zoetwaterzone bevindt zich ter hoogte van de monding van de Rupel in de Schelde (figuur 6 en 7) (Plancke et al., 2023).



Figuur 7: De formele zoetwatergrens ter hoogte van het Schelde-estuarium.

- Het IJzer-estuarium:** de formele grens tussen het 'brakke' waterlichaam 'Havengeul IJzer' (VL17_15) en het 'zoete' waterlichaam 'IJzer III' (VL17_9) bevindt zich ter hoogte van het Sluizencomplex Ganzepoot. Echter, Viaene et al. (2008) hebben aan de hand van verschillende spuibeheerscenario's de zoutwaterintrusie in de IJzer onderzocht, waarbij ter hoogte van de Schoorbakkebrug onder het basisscenario zoetwatercondities heersen terwijl ter hoogte van de Uniebrug oligohaliene condities voorkomen. In de scenario's waarin één of meer schuiven maximaal worden geopend (tot 3,40m TAW) zouden de zoetwatercondities ter hoogte van de Schoorbakkebrug richting oligohaliene omstandigheden kunnen wijzigen (ter hoogte van de Uniebrug zelfs mesohalien). Onder normale beheeromstandigheden kan geconcludeerd worden dat de theoretische zoetwatergrens zich tussen de Uniebrug (7 km landinwaarts) en de Schoorbakkebrug (11 km landinwaarts) bevindt (*figuur 8*).



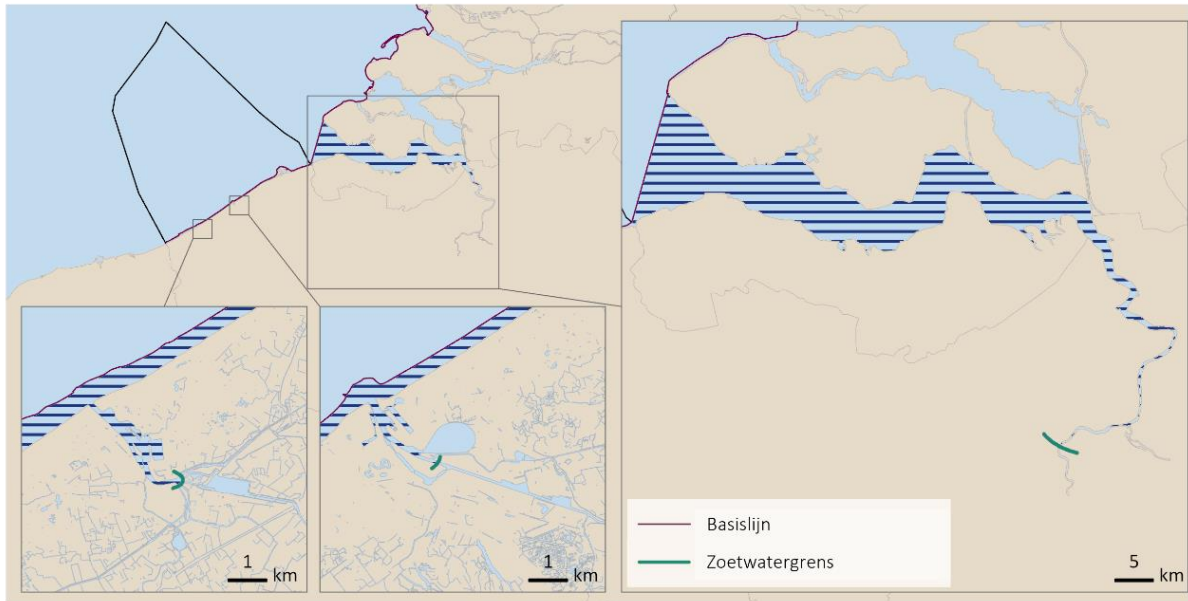
Figuur 8: De formele en theoretische zoetwatergrens ter hoogte van het IJzer-estuarium.

- Het watersysteem van Oostende:** de formele grens tussen het 'brakke' waterlichaam (VL17_185 - Oostendse Havengeul + dokken') en het 'zoete' waterlichaam (VL08_164 - 'Kanaal Gent-Oostende III') bevindt zich ter hoogte van Sluizencomplex Sas-Slijkens (*figuur 9*).



Figuur 9: De formele zoetwatergrens ter hoogte van het watersysteem van Oostende.

Op basis van de OSPAR-definiëring is het marien gebied dus groter dan op basis van UNCLOS, gebieden zoals estuaria worden door OSPAR wel als marien beschouwd (figuur 10).



Figuur 10: Het verschil tussen de basislijn en de zoetwatergrens ter hoogte van het Schelde- en IJzer -estuarium en het watersysteem van Oostende.

3. Bevoegdheden inzake het aquatisch beheer

3.1 Nationale bevoegdheidsverdeling inzake waterbeheer

In het derde hoofdstuk van deze nota wordt ingezoomd op de nationale bevoegdheidsverdeling inzake waterbeheer, meer specifiek ter hoogte van de drie studiegebieden: het Schelde-estuarium, het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende. De nadruk ligt hierbij op de grenzen waarbinnen deze bevoegdheden gelden ter hoogte van de overgangsgebieden tussen zee en binnenwateren. In België is het beleid rond de zee en binnenwateren opgesplitst tussen verschillende regionale en federale instanties. De federale overheid, meer specifiek **FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – dienst Marien Milieu**, is verantwoordelijk voor het uitwerken van het beleid en het beheer van de kust- en mariene wateren van de Belgische zeegebieden. Deze verantwoordelijkheid sterkt zich uit over de territoriale zee en de exclusieve economische zone, startend vanaf de basislijn (www.health.belgium.be).

Landwaarts van de basislijn ligt het waterbeheer bij de Vlaamse overheid. Echter, voor bepaalde activiteiten die vanaf de kust worden uitgevoerd zoals visserij, kustverdediging en het onderhouden van de toegang tot de zeehavens rijkt de bevoegdheid van de Vlaamse overheid ook zeewaarts voorbij de basislijn. De **Commissie Integraal Waterbeheer** (CIW) is opgericht om het waterbeleid in Vlaanderen te coördineren. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende Vlaamse overheidsdiensten en belanghebbenden in het waterbeheer en speelt een centrale rol in het adviseren en bevorderen van een geïntegreerde aanpak van waterbeheer. De Vlaamse Milieumaatschappij zit de CIW voor ("Over CIW" – www.integraalwaterbeleid.be). De voornaamste waterwegbeheerders zijn:

- **De afdeling Maritieme toegang**, van het departement Mobiliteit en Openbare Werken (hierna MOW) staat in voor het beheer van de toegankelijkheid van de zeehavens in Antwerpen, Gent, Oostende en Zeebrugge. Dit omvat niet alleen het beheer van de havens en de aanwezige infrastructuur, maar ook het vrijwaren van veilige vaarpassen vanaf de zee ("Maritieme Toegang" – www.vlaanderen.be);
- **Het Agentschap voor Maritieme Dienstverlening Kust** zorgt voor het duurzaam beheer van de kustzone en de jacht- en vissershavens van Nieuwpoort, Oostende, Blankenberge en Zeebrugge. Daarnaast staan ze in voor nautische assistentie voor veilig en vlot scheepvaartverkeer (www.agentschapmdk.be).
- **De Vlaamse Waterweg nv** beheert integraal de bevaarbare waterlopen die niet vallen onder het beheer van de afdeling Maritieme toegang (www.vlaamsewaterweg.be);
- **De Vlaamse Milieumaatschappij** (hierna VMM – beleidsdomein omgeving) beheert het grondwater en de onbevaarbare waterlopen van de eerste categorie (www.vmm.be);
- **De provincies en gemeentes** zorgen voor de onbevaarbare waterlopen van de tweede en derde categorie;
- **De polders en walingen** nemen het beheer van deze laatste categorieën over in het geval er polders of aanwezig zijn (www.vvpw.be).
- **Het Agentschap voor Natuur en Bos** draagt de hoofdverantwoordelijkheid voor het realiseren van de Natura 2000-doelstellingen (www.natuurenbos.vlaanderen.be; "Het overlegproces" www.natura20000.vlaanderen.be).

Tabel 2 biedt een overzicht van deze instanties naar werkingsgebied, met een gedetailleerde beschrijving van hun beheersactiviteiten. Voor een uitgebreider beeld van alle partijen betrokken bij het waterbeleid, zie *annex 1* ("Beheer van de bevaarbare waterlopen", "Beheer van de onbevaarbare waterlopen" - www.vlaanderen.be; Stroomgebiedbeheerplannen Voor Schelde En Maas 2022 - 2027).

Tabel 2: Een overzicht van de voornaamste waterwegbeheerders binnen België en hun taken.

| Werkingsgebied | Beheerder | Beheer |
|---|--|---|
| Belgische zeegebieden vanaf de basislijn | FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – dienst Marien Milieu | - Marien beheer (o.a. mariene ruimtelijke planning) - Bescherming en herstel van Natura2000-gebieden |

| Werkingsgebied | Beheerder | Beheer |
|---|--|---|
| De toegangsroutes tot de zeehavens van Antwerpen, Gent, Oostende en Zeebrugge vanaf zee | Departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) - afdeling Maritieme Toegang | <ul style="list-style-type: none"> - Onderhoud van de maritieme toegang tot de zeehavens (baggeren, wrakkenberging, verruiming vaargeul en slibverwerking) - Bouwen en renoveren van haveninfrastructuur (bv. sluisen) - Subsidiëren andere haveninfrastructuur (bv. dokken en kaaimuren) - Beheer domeingoederen van het Vlaamse Gewest binnen de havens (bv. bruggen en wegen). |
| Jacht- en vissershavens; Strand en kustduinen | Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK) – afdeling KUST | <ul style="list-style-type: none"> - Zeewering (bescherming overstromingen vanuit zee) - Kustbeheer (onderhoud kustinfrastructuur, opsporing springtuigen, groenonderhoud duingebieden, watersportzones, concessieovereenkomsten strandclubs) - Beheer kustjachthavens van Nieuwpoort, Oostende, Blankenberge en Zeebrugge (onderhoudsbaggerwerken, verwijderen drijvend vuil) - Hydrografisch metingen zee en Schelde ter ondersteuning maritiem transport |
| Havengebied | Havenbedrijven | <ul style="list-style-type: none"> - Infrastructuurbeheer - Logistiek van het transport - Veiligheid en beveiliging - Bevorderen milieubescherming en duurzaamheid |
| | Jachthavens | <ul style="list-style-type: none"> - Infrastructuurbeheer - Logistiek van het transport - Veiligheid en beveiliging - Afvalmanagement |
| Overige bevaarbare waterlopen – <i>gedetailleerd beschreven in het Besluit van de Vlaamse Regering van 12 januari 2018 houdende de omschrijving van de territoriale bevoegdheid van De Vlaamse Waterweg nv</i> | De Vlaamse Waterweg nv | <ul style="list-style-type: none"> - Integraal onderhoud en beheer van deze waterlopen, inclusief de bermvegetatie - Aanleg en onderhoud van de bruggen en sluisen |
| Onbevaarbare waterlopen Categorie 1 | Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) | Onderhoud van de waterloop, inclusief de bedding van de waterloop. |
| Onbevaarbare waterlopen Categorie 2 | Provincie (of bestuur polder of watering) | |
| Onbevaarbare waterlopen Categorie 3 | Gemeente (of bestuur polder of watering) | |
| Baangrachten langs gemeentewegen (Niet-geklasseerde waterlopen) | Gemeente | Onderhoud van de waterloop, inclusief de bedding van de waterloop. |
| Baangrachten langs gewestwegen en snelwegen | Agentschap voor Wegen en Verkeer | |

| Werkingsgebied | Beheerder | Beheer |
|---|---------------------------------------|--|
| (Niet-geklasseerde waterlopen) | | |
| Andere niet-geklasseerde waterlopen | Eigenaar van het aangrenzende perceel | |
| Natura 2000 in Vlaanderen, inclusief waterlopen | Agentschap Natuur en Bos (ANB) | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer en bescherming van de natuurgebieden en bossen in Vlaanderen - Opvolging en begeleiding Vlaams Natura2000-programma (opmaak managementplannen, uitvoering op de eigen terreinen) - Zoekt naar private en publieke partners voor de uitvoering van de plannen (INBO evalueert) |

3.2 Bevoegdheden voor de studiegebieden

De estuaria en kustzone vormen een overgangszone waar federaal en Vlaams beheer in elkaar overlopen en waar ook binnen Vlaanderen zelf verschillende beleidsdomeinen betrokken zijn. Door in te zoomen op het Schelde- en IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende, wordt duidelijk hoe de verschillende instanties met elkaar interageren en kunnen we eventuele overlapping of hiaten in het beheer identificeren.

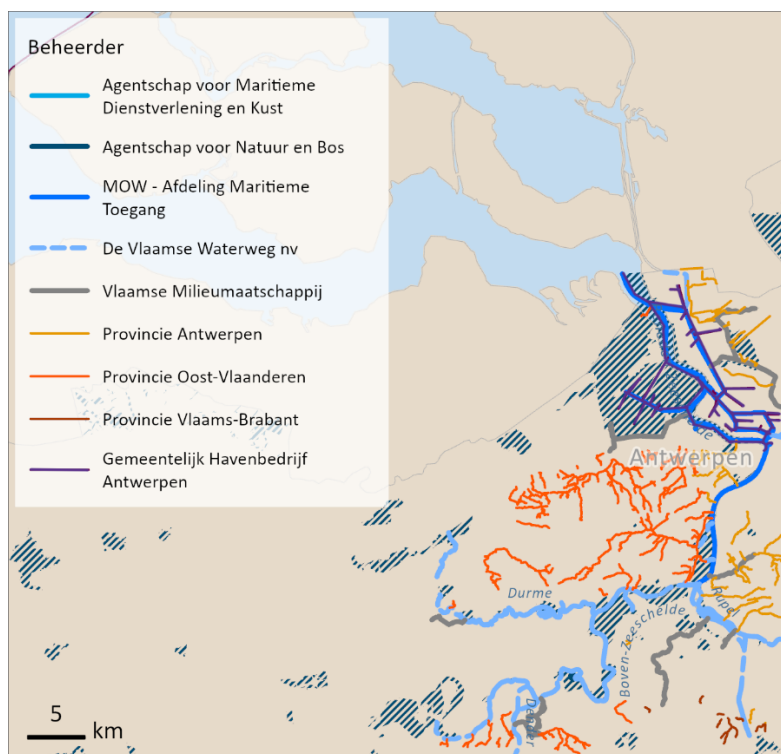
3.2.1 Het Schelde-estuarium

Voor het breder, grensoverschrijdend beheer van de Schelde zijn de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC) en de Internationale Scheldec commissie (ISC) opgericht. Via de VNSC werken België en Nederland samen aan diverse aspecten van waterbeheer, scheepvaart en natuurbescherming in het Schelde-estuarium. De ISC, met leden uit België, Frankrijk en Nederland, coördineert initiatieven om de waterkwaliteit te verbeteren en overstromingsrisico's te beheren in lijn met de KRW (www.vnsc.eu; www.isc-cie.org) Daarnaast speelt de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) een belangrijke rol bij het afstemmen en uitvoeren van het waterbeleid in Vlaanderen, wat bijdraagt aan de gezamenlijke inspanningen van ISC en VNSC (www.integraalwaterbeleid.be).

Het waterbeheer van de Zeeschelde is een Vlaamse bevoegdheid (*figure 11*):

- Het havengebied en toegangswegen vallen onder het beheer van de afdeling Maritieme Toegang – MOW, in samenwerking met Port of Antwerp-Bruges, vanaf de Nederlandse grens tot aan de samenvloeiing van de Rupel met de Schelde;
- De jachthavens binnen dit gebied worden mede beheert door de verschillende Antwerpse jachtclubs;
- Overige bevaarbare waterlopen die uitmonden in dit gebied en het stroomopwaartse deel ter hoogte van de samenvloeiing met de Rupel worden beheerd door de Vlaamse Waterweg nv. Dit omvat onder andere de Boven-Zeeschelde, Rupel, Durme, Zenne, Nete, Dijle en Dender;
- De onbevaarbare waterlopen die in de bevaarbare uitlopen worden beheerd door de VMM voor de eerste categorie, de provincie Antwerpen en de provincie Oost-Vlaanderen voor tweede categorie en de gemeenten voor de derde categorie. Veel gemeenten hebben hun bevoegdheid overgedragen aan de provincies ("Werkingsgebieden" - www.vlaamsewaterweg.be; "Beheer van de onbevaarbare waterlopen" - www.vlaanderen.be; "Benedenscheldebekken" – sgbp.integraalwaterbeleid.be);
- Verschillende polders en wateringeng zijn actief in de regio van het Schelde-estuarium, o.a. de Polder Ettenhoven en Muisbroek, de Polder van het Land van Waas, Polder van Tielrode, de Polder Scheldeschorren-Noord, de Polder Schelde Durme Oost en Polder Vlassenbroek (www.vvpw.be);
- De Speciale Beschermingszone (SBZ) "Schelde- en Durme-estuarium" van de Nederlandse grens tot Gent en SBZ "Beneden-Schelde" en het beheer van Nationaal park Scheldevallei vallen onder het beheer van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). ANB is de belangrijkste instantie verantwoordelijk voor het behalen van de Natura 2000-doelstellingen, het werkt hier samen met de Vlaamse Waterweg nv, de Provincie Antwerpen en Oost-Vlaanderen, lokale gemeenten en steden, andere regionale besturen (o.a. Havenhuis Antwerpen en Maatschappij Linkerscheldeoever),

Natuurpunt en andere erkende terrein beherende verenigingen (vb. vzw Durme) (“natuur gebieden” – www.antwerpennoord.be).



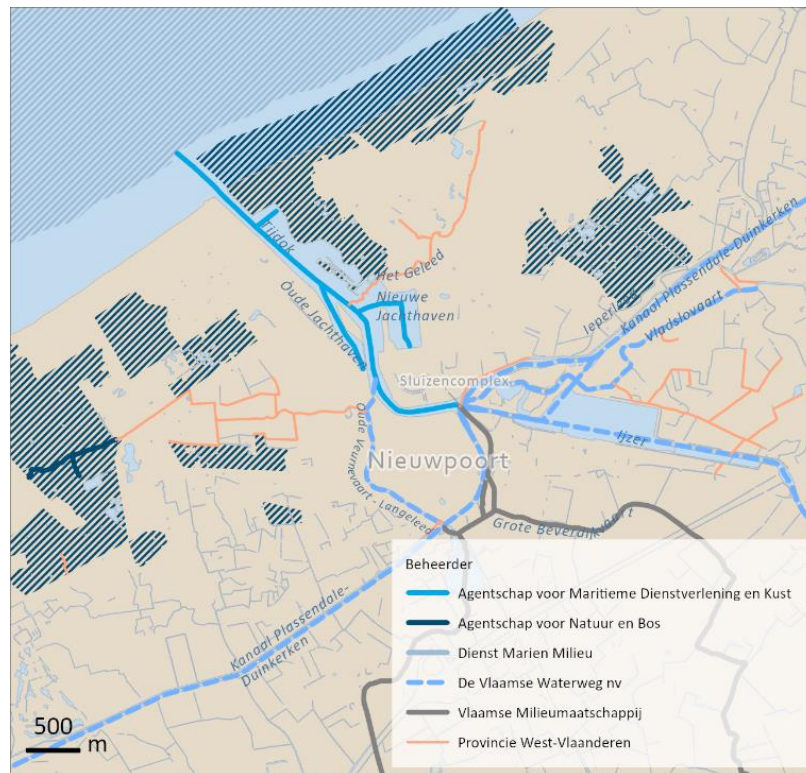
Figuur 11: Overzicht van de bevoegdheden voor het Schelde estuarium.

3.2.2 Het IJzer-estuarium

Zeewaarts van de basislijn staat dienst Marien Milieu (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu) in voor het waterbeheer, eveneens voor het bereiken van de Natura 2000-doelstellingen voor het gebied “Vlaamse Banken”. Het waterbeheer van het IJzer-estuarium is een Vlaamse bevoegdheid (figuur 12):

- De monding van de IJzer, meer specifiek van waar de rivier in de zee uitmondt tot aan het sluiscomplex, inclusief de jachthavens, wordt beheerd door MDK.
- De jachthavens binnen dit gebied worden mede beheerd door de lokale jachtclubs;
- De overige bevaarbare waterlopen zijn het verdere verloop van de IJzer en het Kanaal Plassendale-Duinkerke. Stroomopwaarts van het sluiscomplex vallen deze onder het beheer van de Vlaamse Waterweg nv, afdeling Regio West;
- De onbevaarbare waterlopen:
 - De Grote Beverdijkvaart, een onbevaarbare waterloop categorie 1, wordt beheerd door VMM-Oostende;
 - De Ieperleed en Vladslovaart, beide geklasseerd als onbevaarbare waterlopen van categorie 2, worden respectievelijk beheerd door de provincie West-Vlaanderen en De Vlaamse Waterweg nv;
 - De onbevaarbare waterlopen (categorie 2), die voor het sluiscomplex in de IJzer uitmonden vallen onder de bevoegdheid van de provincie West-Vlaanderen (“Werkingsgebieden” - www.vlaamsewaterweg.be; “IJzerbekken” - www.sgbp.integraalwaterbeleid.be);
- Er zijn geen polders of wateringen actief ter hoogte van het IJzer-estuarium (www.vvpw.be);
- Het Vlaams Natuurreservaat IJzermonding, dat tot het SBZ “Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin” behoort, wordt beheerd door het ANB. Het ANB werkt hiervoor samen met het MDK en Defensie (kamp Lombardsijde) (“Natuurbeheerplan IJzermonding En Kamp Lombardsijde”, 2023). De Vlaamse Waterweg nv draagt hier ook toe bij door een extern bedrijf in te schakelen voor het opruimen van drijvend afval in en langs de bevaarbare waterlopen (www.seru.be). Daarnaast werkt de stad

Nieuwpoort samen met het Vlaams initiatief Mooimakers om materiaal te voorzien voor vrijwillige opruimacties op en langs het water ("Milieu" – www.nieuwpoort.be).

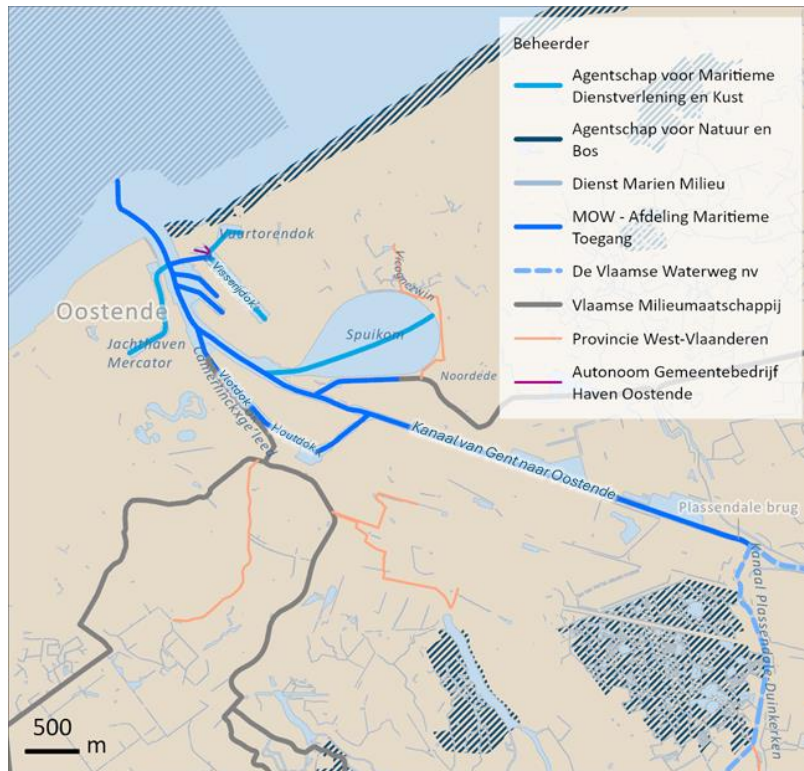


Figuur 12: Overzicht van de bevoegdheden voor het IJzer-estuarium.

3.2.3 Het watersysteem van Oostende

De dienst Marien Milieu (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu) beheert het water zeewaarts van de basislijn, inclusief het vogelrichtlijngebied op zee, dat de monding van het kanaal van Gent naar Oostende in de Noordzee omvat ("vogelrichtlijngebieden in het Belgische deel van de Noordzee" – www.health.belgium.be). Het waterbeheer van het watersysteem van Oostende is een Vlaamse bevoegdheid:

- De monding van het Kanaal van Gent naar Oostende valt onder het beheer van afdeling Maritieme Toegang tot aan de samenvloeiing met het Kanaal Plassendale-Duinkerke. Afdeling Maritieme Toegang werkt hiervoor nauw samen met Haven Oostende ter hoogte van het havencomplex, inclusief de havendokken en de aftakking ter hoogte van Vlotdok en Houtdok ;
- De jachthavens en vissershavens van Oostende, inclusief de waterlopen die binnen het watersysteem in die richting aftakken worden beheerd door MDK. Voor de jachthavens gebeurt dit in samenwerking met de jachtclubs, voor de vissershavens samen met Haven Oostende;
- De overige bevaarbare waterlopen bevinden zich stroomopwaarts van het Kanaal Plassendale-Duinkerke en worden door De Vlaamse Waterweg nv (afdeling Regio West) beheerd ("Werkingsgebieden" - www.vlaamsewaterweg.be; "Haventerreinen in Oostende" - www.portofoostende.be);
- De onbevaarbare waterloop Camerlinckxgeleed (categorie 1), die in het watersysteem van Oostende uitvloeit, wordt beheerd door de VMM-Oostende;
- Er zijn geen polders of wateringen actief ter hoogte van het watersysteem Oostende (www.vvpw.be).; De duingebieden Oosteroever die tot het SBZ "Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin" toebehoren, vallen onder het beheer van ANB. Natuurpunt Middenkust wordt hierbij betrokken (figuur 13) (www.natura2000.vlaanderen.be; "Natuurpunt Middenkust" – www.natuurpunt.be).



Figuur 13: Overzicht van de bevoegdheden voor het watersysteem van Oostende.

3.2.4 Overzicht van de verschillen tussen de studiegebieden

De beheersmatige overgang van federale naar Vlaamse bevoegdheden gebeurt ter hoogte van de basislijn, zoals gedefinieerd in het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS). Dit met uitzondering van bepaalde activiteiten die vanaf de kust worden uitgevoerd zoals visserij, kustverdediging en het onderhouden van de toegang tot de zeehavens. Deze activiteiten vallen onder Vlaamse bevoegdheid en rijken zeewaarts voorbij de basislijn. Het lokaal, operationeel beheer van de studiegebieden valt onder Vlaamse bevoegdheid. Binnen deze systemen zijn meerdere actoren betrokken, waarvan de samenstelling verschilt per studiegebied. Het IJzer-estuarium verschilt het meeste t.o.v. de twee andere studiegebieden door de afwezigheid van een economische haven. Hierdoor worden de taken uitgevoerd door MDK en de jachthavens in plaats van door de afdeling Maritieme Toegang (MOW) en een Havenbedrijf. In Oostende beheert MDK daarnaast ook de kustzone en de jachthavens. Stroomopwaarts van de studiegebieden gaat de bevoegdheid integraal over naar De Vlaamse Waterweg nv, vanaf dit punt worden de bevoegdheden bepaald door het type waterloop. De zoetwatergrens blijft buiten beschouwing voor bevoegdheidsbepalingen. Ter hoogte van het Schelde en IJzer-estuarium valt deze bij toeval wel samen met de bevoegdheidsoverdraging van de afdeling Maritieme Toegang (MOW) naar De Vlaamse Waterweg nv, voor het watersysteem van Oostende is dit niet het geval.

4. Highlights

Hieronder worden kort de belangrijkste inzichten uit deze nota als highlights opgenomen.

- Het internationaal VN-Zeerechtverdrag (UNCLOS) voorziet in een juridisch kader voor het beheer en de verdeling van maritieme rechten en verantwoordelijkheden tussen landen. Wereldwijd stelt UNCLOS de juridisch bindende maritieme grenzen vast, waarbij onder andere de grens tussen zee en binnenwateren bepaald wordt door middel van de basislijn.
- Het OSPAR-Verdrag en de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben een werkingsgebied dat voorbij de basislijn reikt. Dit betekent dat de grens van het OSPAR-Verdrag, dat gericht is op de bescherming van de zee, verder landinwaarts ligt dan de basislijn. Omgekeerd strekt de KRW, die zich richt op de bescherming van binnenwateren, zich zeewaarts uit voorbij de basislijn. Op deze manier capteren beide beleidsinstrumenten de land-zee processen beter.
- Het OSPAR-Verdrag erkent de zoetwatergrens als landwaartse grens (tussen zee en binnenwateren) voor het marien gebied, dit in tegenstelling tot de andere beleidsinstrumenten die de basislijn aannemen (cf. UNCLOS). Het OSPAR-Verdrag start vanuit een ruimer marien gebied waarbij ook het estuarium wordt meegenomen.
- De zoetwatergrens, en daarmee de landwaartse afbakening van het werkingsgebied van het OSPAR-Verdrag, is vaak niet duidelijk vastgelegd. Voor het IJzer-estuarium en het watersysteem van Oostende werd deze grens gesitueerd via de typering in de Vlaamse stroomgebiedbeheerplannen, namelijk bij het sluiscomplex Ganzepoot en het Sluisencomplex Sas-Slijkens
- De beheersmatige overgang van federale naar Vlaamse bevoegdheden gebeurt ter hoogte van de basislijn (cf. UNCLOS). Een aantal activiteiten, zoals visserij, kustverdediging en haventoeegang, vormen hierop een uitzondering.
- De zoetwatergrens heeft geen invloed op de ruimtelijke uitwerking van de bevoegdheden.

Referenties

- “Administratieve eenheden - Basislijn, Maritieme grenzen en...” n.d. www.vlaanderen.be. Accessed May 10, 2024. <https://www.vlaanderen.be/datavindplaats/catalogus/administratieve-eeenheden-basislijn-maritieme-grenzen-en-territoriale-zone-noordzee>.
- “Beheer van de Onbevaarbare Waterlopen | Vlaanderen.be.” n.d. Accessed June 18, 2024. <https://www.vlaanderen.be/natuur-milieu-en-klimaat/waterbeheer/beheer-van-de-onbevaarbare-waterlopen>
- Dauwe, S., H. Pirlet, T. Gkritzalis, and P. Landschützer. 2023. “The Opportunities and Challenges of Marine Carbon Accounting - a Case Study for the North Sea Shelf Ecosystem and the Potential Value of the ICOS Oceans Network.” *Vliz Beleidsinformerende Nota's*. <https://www.vliz.be/en/imis>.
- Devriese, L.I.; Janssen, C.R. (2023). Beleidsinformerende Nota: Overzicht van het onderzoekslandschap en de wetenschappelijke informatie inzake (marien) zwerfvuil en microplastics in België. VLIZ Beleidsinformerende Nota's, 2023_002. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. 54 pp. <https://dx.doi.org/10.48470/64>
- Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid*
- Richtlijn 2008/56/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (Kaderrichtlijn mariene strategie)*
- “Gecodificeerd Decreet Betreffende Het Integraal Waterbeleid.” n.d. Accessed August 5, 2024. <https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.aspx?id=1030008&geannotateerd=false>.
- “Haventerreinen in Oostende | Haven Oostende.” n.d. Accessed June 18, 2024. <https://www.portofoostende.be/nl/haventerreinen-in-oostende>.
- “Helsinki Convention.” 2014. 2014. https://www.helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/Helsinki-Convention_July-2014.pdf.
- “Jachthavens aan de Vlaamse kust. Knooppunten van watersport en watergebonden recreatie” Brochure 2018. MDK - Agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust. Afdeling Kust
- Kleverlaan, Edward, and Amanda Reichelt-Brushett. 2023. “Regulation, Legislation and Policy—An International Perspective.” In *Marine Pollution – Monitoring, Management and Mitigation*, edited by Amanda Reichelt-Brushett, 339–57. Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-10127-4_16.
- Langlet, David. 2018. “Scale, Space and Delimitation in Marine Legal Governance – Perspectives from the Baltic Sea.” *Marine Policy* 98 (December):278–85. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2018.09.027>.
- Lescrauwaet, Ann-Katrien, Jan Mees, Patrick Roose, Jesse Verhalle, Julian Barbieri, Jan-Bart Calewaert, Sheila Heymans, and Frank Maes. n.d. “16 Geïntegreerd maritiem beleid.”
- Liquete, Camino, Francesca Somma, and Joachim Maes. 2011. “A Clear Delimitation of Coastal Waters Facing the EU Environmental Legislation: From the Water Framework Directive to the Marine Strategy Framework Directive.” *Environmental Science & Policy* 14 (4): 432–44. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2011.02.003>.
- López-Hoffman, Laura, Robert G Varady, Karl W Flessa, and Patricia Balvanera. 2010. “Ecosystem Services across Borders: A Framework for Transboundary Conservation Policy.” *Frontiers in Ecology and the Environment* 8 (2): 84–91. <https://doi.org/10.1890/070216>.
- Lowe, Vaughan, and Stefan Talmon, eds. 2009. *The Legal Order of the Oceans: Basic Documents on Law of the Sea*. Bloomsbury Publishing Plc. <https://doi.org/10.5040/9781509955572>.
- “Maatregelenprogramma Voor de Belgische Mariene Wateren.” 2022. 2022. https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/maatregelenprogramma_2de_cyclus_2022.pdf.
- “Natuurbeheerplan IJzermonding En Kamp Lombardsijde.” 2023.
- “Ospar Convention.” 1992. 1992.
- Østhagen, Andreas. 2020. “Maritime Boundary Disputes: What Are They and Why Do They Matter?” *Marine Policy* 120 (October):104118. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2020.104118>.

- “Paris Convention for the Prevention of Marine Pollution from Landbased Sources.” 1974. 1974. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201546/volume-1546-I-26842-English.pdf>.
- Pinheiro, L. M., V. O. Agostini, A. R. A. Lima, R. D. Ward, and G. L. L. Pinho. 2021. “The Fate of Plastic Litter within Estuarine Compartments: An Overview of Current Knowledge for the Transboundary Issue to Guide Future Assessments.” *Environmental Pollution* 279 (June):116908. <https://doi.org/10.1016/j.envpol.2021.116908>.
- Plancke, Yves, Tom Maris, Thomas Verleye, and Matthias Sandra. 2023. “Schelde-estuarium.” *Title : Compendium voor Kust en Zee = Compendium for Coast and Sea. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. ISSN 2983-5526; e-ISSN 2983-5534 Volume : 2023 Issue : Pagination : 1-13.* <https://doi.org/10.48470/59>.
- “Protocol van Londen.” 1996.
- Provoost, T. 1997. “DE IJZER: EEN KLEINE STROOM MET EEN GROOT VERLEDEN.”
- Reuter, Kim E., Daniel Juhn, and Hedley S. Grantham. 2016. “Integrated Land-Sea Management: Recommendations for Planning, Implementation and Management.” *Environmental Conservation* 43 (2): 181–98. <https://doi.org/10.1017/S0376892916000023>.
- “Stroomgebiedbeheerplannen Voor Schelde En Maas 2022 - 2027 Hoofdstuk 1: Algemene Gegevens.” n.d.
- Sutherland, Michael D. n.d. “Marine Boundaries and Good Governance of Marine Spaces.” Accessed July 29, 2024. <https://unbscholar.dspace.lib.unb.ca/server/api/core/bitstreams/409cce21-4931-4947-bb02-6cfd299135a2/content>.
- UNCLOS. 1982. “United Nations Convention on the Law of the Sea.” https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf.
- Viaene, P, T De Mulder, and F Mostaert. n.d. “IJzer - Mogelijke Effecten van Aangepast Spuibehaar Op Zoutintrusie.”
- “Vlaams Integraal Actieplan Marien Zwerfvuil.” 2016.
- “Vlaamse Waterweg Nv.” n.d. Accessed June 18, 2024. https://www.vlaamsewaterweg.be/sites/default/files/2020-0343_werkingsgebied.pdf.
- “Wet Ter Bescherming van Het Marien Milieu En Ter Organisatie van de Mariene Ruimtelijke Planning in de Belgische Zeegebieden.” 2022. 2022. <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2022/12/11/2022034447/justel#LNK0002>.

Bijlage

Annex 1: Bevoegdheidsverdeling waterbeleid België

Tabel 3: Een overzicht van bevoegde federale en regionale instanties, hun verantwoordelijkheden en het gebied waar deze van toepassing zijn.

| Instantie | Bevoegdheid |
|---|---|
| Federaal niveau | |
| FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – dienst Marien Milieu | <ul style="list-style-type: none"> - Duurzaam beheer Noordzee - Vergunningen activiteiten op zee |
| FOD Mobiliteit en Vervoer | <ul style="list-style-type: none"> - Scheepsvaart op zee |
| Defensie | <ul style="list-style-type: none"> - Marinecomponent defensie |
| FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie | <ul style="list-style-type: none"> - Zandwinning op zee - Offshore energie |
| Vlaams niveau | |
| Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK) | <ul style="list-style-type: none"> - Verantwoordelijk veilig en vlot scheepsvaartverkeer van en naar de Vlaamse havens - Beveiliging Vlaamse kust tegen overstromingen - Afdeling Kust: Economische, ecologische en recreatieve ontwikkeling van de kustzone (strand, kustduinen, jacht/vissershavens aan de kust). |
| Afdeling Maritieme Toegang - Departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer en onderhoud van alle vaarwegen maritieme tot de Vlaamse zeehavens (Antwerpen, Gent, Oostende en Zeebrugge) - Wetenschappelijk onderzoek en technische ondersteuning - Advisering op het vlak van watersystemen, scheepvaart en infrastructuur |
| Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) | <ul style="list-style-type: none"> - Voorzitterschap CIW - Beheer grondwater - Beheer onbevaarbare waterlopen categorie 1 (incl maatregelen ter voorkoming overstromingen) - Int heffing op waterverontreiniging - Meet en controleert de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlaktewater, het grondwater en de waterbodems en rapporteert over de resultaten |
| De Vlaamse Waterweg nv | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer bevaarbare waterwegen en watergebonden gronden in Vlaanderen (Maatregelen ter voorkoming overstromingen) |
| Departement Omgeving | <ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning en begeleiding van gemeenten met erosiebestrijding - Klasse 1-vergunningen |
| Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer openbare natuur (incl. water) - Beheer openbare visserij binnenwateren |
| Vlaamse Landmaatschappij (VLM) | <ul style="list-style-type: none"> - Verantwoordelijke mestbeleid |

| Instantie | Bevoegdheid |
|---|--|
| Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) | <ul style="list-style-type: none"> - Verantwoordelijk afvalbeheer en bodemsanering - Sensibiliseringscampagnes |
| Agentschap Landbouw & Visserij | <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkeling duurzaam landbouwbeleid - Zeevisserij |
| Provincies | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer onbevaarbare waterlopen categorie 2 (buiten het ambtsgebied van polders en wateringen) - Advisering klasse 1-vergunningen - Klasse 2-Vergunningen |
| Provincie West-Vlaanderen | <ul style="list-style-type: none"> - Ruimtelijk beleid stranden en dijken - Geïntegreerd kustbeheer |
| Steden/gemeenten | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer onbevaarbare waterlopen categorie 3 (buiten het ambtsgebied van polders en wateringen) - Baangrachten langs gemeentewegen - Lokaal afvalbeheer/rioolbeheer - Advisering en vergunningengsverlening |
| Kustgemeentes | <ul style="list-style-type: none"> - Structureren van de stranden, binnen het door de provincie gegeven kader - Toeristisch strandgebruik (concessie doorgegeven van MDK) |
| Polder of watering (indien van toepassing) | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer onbevaarbare waterlopen categorie 2 & 3 |
| Aquafin nv | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer bovenwaterlijke afvalwaterinfrastructuur (collectoren, pompstations en afvalwaterzuiveringsinstallaties) - Riolbeheer op vraag gemeenten |
| Drinkwatermaatschappijen | <ul style="list-style-type: none"> - Sanering drinkwater |
| Havenbedrijven | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer havengebied |
| Jacht clubs | <ul style="list-style-type: none"> - Beheer jachthaven |

Annex 2: Originele definities (EN)

ⁱUNCLOS: "Except where otherwise provided in this Convention, the normal baseline for measuring the breadth of the territorial sea is the low-water line along the coast as marked on large-scale charts officially recognized by the coastal State" ("UNCLOS" 1982)

ⁱⁱUNCLOS: "Except as provided in Part IV, waters on the landward side of the baseline of the territorial sea form part of the internal waters of the State." ("UNCLOS" 1982)

ⁱⁱⁱLondon Convention: "Sea means all marine waters other than the internal waters of States" ("London Convention" 1996).

^{iv}OSPAR Convention: "Maritime area means the internal waters and the territorial seas of the Contracting Parties, the sea beyond and adjacent to the territorial sea under the jurisdiction of the coastal state to the extent recognised by international law, and the high seas, including the bed of all those waters and its sub-soil."

^vOSPAR Convention: "Internal waters means the waters on the landward side of the baselines from which the breadth of the territorial sea is measured, extending in the case of watercourses up to the freshwater limit." ("Ospar Convention" 1992)

^{vi}HELCOM: "Baltic Sea Area shall be the Baltic Sea and the entrance to the Baltic Sea bounded by the parallel of the Skaw in the Skagerrak at 57° 44.43'N. It includes the internal waters, i.e., for the purpose of this Convention waters on the landward side of the base lines from which the breadth of the territorial sea is measured up to the landward limit according to the designation by the Contracting Parties." ("Helsinki Convention" 1992)

^{vii}Barcelona Convention: 'Amendments to the Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources: Protocol Area: d) brackish waters, coastal salt waters including marshes and coastal lagoons, and ground waters communicating with the Mediterranean Sea.' (Amendments to the Protocol for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution from Land-Based Sources, 1996)

^{viii}Bucharest Convention: "This Protocol shall apply to the Black Sea as defined in Article I of the Convention and to the waters landward of the baselines from which the breadth of the territorial sea is measured and in the case of fresh- water courses, up to the fresh-water limit." ("Protocol on protection of the Black Sea marine environment against pollution from land based sources", 1992)

^{ix}Water Framework Directive: "Surface water" means inland waters, except groundwater; transitional waters and coastal waters, except in respect of chemical status for which it shall also include territorial waters"

^xWater Framework Directive: "Coastal water means surface water on the landward side of a line, every point of which is at a distance of one nautical mile on the seaward side from the nearest point of the baseline from which the breadth of territorial waters is measured, extending where appropriate up to the outer limit of transitional waters." (2000/60/EC)

^{xi}Water Framework Directive: "Groundwater" means all water which is below the surface of the ground in the saturation zone and in direct contact with the ground or subsoil."

^{xii}Water Framework Directive: "Inland water means all standing or flowing water on the surface of the land, and all groundwater on the landward side of the baseline from which the breadth of territorial waters is measured." (2000/60/EC)

^{xiii}Marine Strategy Framework Directive: "waters, the seabed and subsoil on the seaward side of the baseline from which the extent of territorial waters is measured extending to the outmost reach of the area where a Member State has and/or exercises jurisdictional rights, in accordance with the Unclos, ..."